

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝ. ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ

Μετ'

Ἐπεξηγήσεως αὐτῶν, καὶ τῶν περιστάσεων
ἐξ ὧν ἐπήγασαν.

ὑπὸ

ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ ΣΟΥΛΑ-ΙΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΕΥΚΑΔΙ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ο «ΦΟΙΝΙΞ»

ΕΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΜΟΥΡΜΟΥΡΑ

1885

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Τ ᾠ

Αξιολύμῳ καὶ γεραρῷ Γυμνασιάρχῃ
Κυρίῳ Πέτρῳ Βρυώνῃ

Τεχμήριον ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως

Ὁ συλλέξας

ἀνὰ τίθῃ σίψ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Ἄξιος τοῦ Πέπλου

Μία ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἑορτῶν τῆς Ἀρχαιότητος ἦτο τὰ γνωστὰ Παναθηναῖα, ἅτινα διαιρούμενα εἰς μικρὰ καὶ μεγάλα ἐτελοῦντο τὰ μὲν πρῶτα τὴν 20ὴν τοῦ Σκιρροφοριῶνος, ἤτοι τὴν 17ην Μαΐου ἀνὰ δύο ἔτη· τὰ δὲ μεγάλα τὴν 28ην τοῦ Ἑκατομβαιῶνος, ἤτοι τὴν 5ην Αὐγούστου κατὰ πέντε ἔτη. Εἰς ταῦτα δὲ ἐγένοντο τρεῖς ἀγῶνες εἰς τρεῖς ἡμέρας· καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐτελεῖτο ἡ Δαδοφορία, τὴν δευτέραν ὁ ἀγὼν τῆς μουσικῆς καὶ εὐανδρείας καὶ τὴν τελευταίαν ἡ τοῦ Πέπλου μεγάλη Λιτανεία.

Ἦτο δὲ ὁ πέπλος εἶδος φορέματος, λευκόν, πλατὺ ἄνευ χειρίδων μὲ τὸν ὅποιον ἐκάλυπτον τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς. Εἶναι ἀξιοσημείωτος ὁ τρόπος καθ' ὃν κατασκευάζετο ὁ πέπλος οὗτος· περὶ τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου (τῇ 13 Πυανεψιῶνος) ἐξελέγοντο αἱ πλέον εὐγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηναίων, ὅπως ὑφάνουν καὶ κατασκευάσωσι τὸν ἱερὸν τοῦτον Πέπλον ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐκέντουν τὴν Ἀθηνᾶν κατὰ τῶν γιγάντων πολέμουσαν, τὸν Δία, τὸν Ἡρακλῆ καὶ τινὰς Ἡρώας καὶ ἄνδρας μεγαλοπρεπεῖς κατὰ τὸ σῶμα, ἐξ οὗ προήλθεν ἡ παροιμία «Ἄξιός τοῦ πέπλου». Ὡσαύτως δηλ. ἐβλεπον ἄνδρα ἐμπνέοντα σεβασμὸν ἅμα καὶ θαυμασμὸν ἔλεγον περὶ αὐτοῦ οὗτος εἶναι ἄξιός τοῦ πέπλου· τουτέστιν, ἵνα κεντιθῇ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου ὑφάσματος. Καθὼς

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ὁ Ἀριστοφάνης λέγει «Εὐλογῆσαι βουλόμεθα τοὺς πατέρας ἡμῶν ὅτι ἄνδρες ἦσαν τῆς δε γῆς ἄξιοι καὶ τοῦ πέπλου».

—ο—

2) Ἀνίπτοις χερσίν

ἥ

Ἀνίπτοις ποσίν

Εἰς τὰς δημοσίας τελετὰς καὶ θυσίας τῶν Ἀρχαίων ἦτο ἀπηγορευμένον τὸ νὰ προσφέρῃ τις θυσίαν ἂν πρό τινων ἡμερῶν δὲν ἐκαθαρίζετο· λέγοντες δὲ προκάθαρσιν δὲν ἐννόουν τὴν ἐξωτερικὴν μόνον διὰ πλύματος κάθαρσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποχὴν πάσης σάρκεως ἡδονῆς καὶ παντός ἄλλου εἶδους ἐγκλήματος.

Οἱ προσερχόμενοι εἰς τὰς θυσίας ἄνευ τῆς ἀνωτέρω καθάρσεως ἐνομίζοντο βέβηλοι, ὅθεν ἐξῆλθεν ἡ παροιμία «Ἀνίπτοις χερσίν ἢ ἀνίπτοις ποσίν» ἀποδιδόμενη εἰς τοὺς κακοήθεις καὶ μὴ φυλάττοντας οὐδένα ἀνθρώπινον καὶ θεῖον θεσμόν.

3) Ἀφ' Ἑστίας ἄρχου

ἥ

Ἀφ' Ἑστίας ἄρχεσθαι

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πρὶν ἢ ἀρχίσωσι κατὰ τὰς ὥρας τῶν συμποσίων νὰ τρώωσι, προσέφερον μέρος τῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης εἰς θυσίαν πρὸς τὴν Ἑστίαν τὴν ὁποίαν ἐθεώρουν ὡς ἑφορον Θεᾶν τοῦ οἴκου. Ὅθεν ἐξῆλθεν ἡ παροιμία· δηλαδὴ καθὼς πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ γεύεσθαι χρεώσετ' νὰ προσφέρῃ τις θυσίαν εἰς τοὺς Θεοὺς, οὕτω καὶ πρὸ τῆς ἀρχῆς ἐκάστου ἔργου ἔπρεπε νὰ ἐπικαλεῖται τὸ θεῖον.

—ο—

4) Ἀττικῆρως ζῆν

Τοσοῦτον οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἦσαν λιτοὶ τὴν τράπεζαν ὥς οὔτε τὰ πολυποίκηλα φαγητὰ, οὔτε οἱ ἐμπειρότεροι μάγειροι εἶχαν ὑπόληψιν παρ' αὐτοῖς ὡς βεβαίους τὰ ἐξῆς χωρὶα τὸ παρά τὸν Ἀθηναῖον Σαμείου τοῦ Λιγκέως λέγοντος

» Μάγειρ, ὁ θύων ὁ δειπνίζων τ' ἐμέ

» Ῥόδιος, ἐγὼ δ' ὁ κεκλημένος Πέρινθιος

» Οὐδέτερος ἡμῶν ἡδεῖται τοῖς Ἀττικοῖς

» Δείπνοις, ἀηδία γὰρ ἐστὶν Ἀττικῇ.

Καὶ ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ἀττικοῦ παρασίτου Δρομαίου ἐρωτηθέντος

» Πότερον τὰ ἐν Χαλκίδι δεῖπνα, ἢ τὰ ἐν Ἀττι-

» κῇ εἰσὶν ἡδονικώτερα; Τὸ προοίμιον τῶν ἐν Χα-

» λκίδι, εἶπε, νικοῦσιν ἅπασαν τὴν παρασκευὴν τῶν

» ἐν Ἀττικῇ ».

Ἐκ ταύτης ὅθεν τῆς Ἀττικῆς λιτότητος ἐξῆλθεν ἡ παροιμία Ἀττικηρῶς ζῆν· ἐπὶ τῶν λιτῶς γενομένων.

—ο—

5) Ἀρειοπαγίτου σιωπηλότερος

ἢ

Ἀρειοπαγίτου σεγανότερος

Ἔθος ἦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Κριταῖς τοῦ ἀνωτάτου Δικαστηρίου Ἀρείου Πάγου νὰ μεταβαίνωσιν εἰς αὐτὸ μὲ ἄκραν σιωπὴν καὶ σοβαρότητα ὅπερ ἐδήλου τὴν συναίσθησιν τῶν σπουδαιοτάτων ἀντικειμένων ἃ ἐμέλλον νὰ κρίνωσιν τὴν συναίσθησιν ταύ-

τὴν ἐπιβεβαιοῦν καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι τὰς περὶ φόνου καὶ ὀρησκειᾶς ὑποθέσεις ἐκρινόν εἰς ἀσκεπὴ τόπον καὶ ἐπὶ Θεῷ μάρτυρι· ὅθεν ἐξῆλθε καὶ ἡ παροιμία « Ἀρειοπαγίτου σιωπηλότερος ἢ σεγανότερος » ἐπὶ τῶν ἐμβριθῶν καὶ μὴ ἐπιπολαίως ἐξεταζόντων τὰ διάφορα ἀντικείμενα.

—ο—

6) Ἀκαπνα αἰεὶ αἰοῖδοι θύουσι

Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον τριῶν εἰδῶν συμπόσια· πρῶτον τὴν Εἰλαπίνην ἐλέγετο δὲ οὕτως ἐκεῖνο τὸ συμπόσιον ὅπερ ἔκαμνέ τις εἰς ἑορτὴν τινα ἢ πανηγυριν πρὸς περιποίησιν τῶν φίλων του ὡς γίνεται καὶ τὴν σήμερον. Δεύτερον τὸ ἐράνου συμπόσιον ὅπερ ἐγένετο προσφέρων ἕκαστος τῶν θιασωτῶν τὸ ἀνάλογον, καὶ τρίτον τὸν γάμον.

Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ Ἐράνου συμπόσιον οἱ τραγωδισταὶ καὶ οἱ λαλισταὶ τῶν ὀργάνων δὲν συνέβαλλον ἤτοι δὲν ἐπλήρωνον μὴδὲν, ἐκαλοῦντο ὡς ἐκ τούτου ἀσύμβολοι· ἐκ τούτου δὲ ἐξῆλθεν ἡ περὶ τῶν τραγωδῶν παροιμία « Ἀκαπνα αἰεὶ αἰοῖδοι θύουσι » δηλ. κάμνουσι θυσίας χωρὶς καπνόν, τουτέστιν ἐπειδὴ δὲν προσέφερον δὲν μετέχουσι τοῦ ἐκ τῶν θυμάτων ἐξερχομένου καπνοῦ. Ἐφαρμόζετο δὲ ἡ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

παροιμία κατόπιν μεταφορικῶς εἰς τοὺς εἰς τὰ συμπόσια ἀναιδῶς προσκολλουμένους ἀνευ τῆς ἀναλόγου καταβολῆς καὶ προσκλήσεως.

—ο—

7) Ἀκλητοὶ κωμάζουσι εἰς φίλους φίλοι.

Ὅστις ἀκάλεστος ἐπήγαινε εἰς τι συμπόσιον ἂν δὲν ἦτο συγγενὴς ἢ στενὸς φίλος, ἐκαλεῖτο παράσιτος ἢ μῦια, δηλαδὴ ἀδιάκριτος καθότι παρεκάθητο εἰς τὰς τραπέζας ὡς τὸ γνωστὸν αὐτὸ ζώφιον τὸ ὅποιον ἐδῶθεν διώχνεις καὶ ἐκεῖ καθίζει· εἰρωνευόμενοι δὲ τοὺς τοιούτους ἔλεγον τὴν παροιμίαν Ἀκλητοὶ κωμάζουσι εἰς φίλους φίλοι.

—ο—

8) Γλαῦξ ἵπταται

Ἡ Γλαῦξ ἐλαμβάνετο παρ' ὅλοις τοῖς Ἑλλησιν ἐπὶ κακοῦ οἰωνοῦ ὡς πανῦν παρὰ τοῖς Ἀ-

θηναίοις ὁμῶς τουναντίον, ἡ Γλαῦξ ἦτο τὸ τῆς Ἀθηνᾶς πτηνὸν καὶ σύμβολον τῆς σοφίας. Ταύτην εἰς τὰς σημαίας ἐκέντουν καὶ εἰς τὰ νομίσματα ἐχάραττον· ὁσάκις δὲ ἐβλεπον ἐπιχειρήσιν μετὰ χρηστῆς καὶ ὠφελίμου ἐλπίδος ἔλεγον τὴν παροιμίαν Γλαῦξ ἵπταται.

—ο—

9) Ἐν Καρὸς μοίρα

Καρ τοῦ Καρὸς καλεῖται ὁ κάτοικος τῆς Καρίας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ δοῦλοι ἦτοι τὰ ἀνδράποδα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐφέροντο ἀπὸ τὴν Σκυθίαν (Βουλγαρίαν) καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν Καρίαν, ὁσάκις ἤθελον νὰ δηλώσωσι ὅτι ζητῇ τις ἀθλίως ἀνευ ἀρχῶν καὶ θελήσεως, ἔλεγον περὶ αὐτοῦ Ἐν Καρὸς μοίρα τοῦτέστιν ἀπολαμβάνει τύχην Καρὸς, ἦτοι ἀνδραπόδου.

—ο—

10) Εἰς βάραθρον

Βάραθρον ἦτο λάκκος τις βαθὺς ἔχων εἰς τὰ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΔΗΞΟΥΡΙΟΥ

πλάγια καὶ βάσιν διαφόρους πασσάλους καὶ σίδη-
ρα ὀξέα, ἐνθα ριπτόμενος ὁ καταδικαζόμενος ἀπέ-
θνησκε ἀθλίως. Ἐκ τούτου λοιπὸν ὅταν ἤθελον νὰ
δηλώσωσι ὅτι τις ἦτο κακοῦργος καὶ φανλόβιος
ἀπέδιδον εἰς αὐτὸν τὴν παροιμίαν εἰς βάραθρον,
ἦτοι ἄξιός νὰ ριφθῇ ἐντὸς τοῦ ἀνω εἰρημένου
λάκκου.

—ο—

Εἰς Τροφωνίου μεμάντευται

Τροφώνιος τις διὰ τὴν ἄκραν δοξομανίαν κα-
τασκευάσας παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἑρκίνα
ἐν Λεβαδεῖα οἰκίσκον ἐκλείσθη ἐντὸς αὐτοῦ ὅπως
δίδῃ ἐκεῖθεν χρησμούς περὶ τῶν μελλόντων.

Εἰς ἐποχὴν δὲ μεταγενεστέραν ὅτε τὸ μαντεῖον
τοῦτο εἶχε λησμονηθῇ καὶ παρασιωπηθῇ, ἐπισυμ-
βάσης εἰς Βοιωτίαν ἀνομβρίας διαρκεσάσης ἐπὶ δύο
χρόνους ἐρωτηθὲν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν περὶ
ταύτης ἀπήντησε νὰ προστρέξουν εἰς τὸ μαντεῖον
τοῦ Τροφωνίου.

Σταλέντων πρέσβειων εἰς Λεβαδεῖαν πρὸς ἀνεύρε-
σιν τούτου Σάων τις καλούμενος ἀνεκάλυψε αὐτὸ
ἐκ πλήθους μελισσῶν ὅπερ ἐξήρχετο ἐκ σπηλαίου
τινὸς ἐνθα μεταβάς ἀνεῦρεν αὐτὸ καὶ ἔλαβε χρη-

σμόν. Οἱ καταβαίνοντες εἰς τὸ σπήλαιον ἐν ᾧ ἦτο
τὸ μαντεῖον ἐβλεπον τόσα θαυμασὰ καὶ τρομερὰ
πράγματα ὥστε εἰς τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς των ἔμε-
νον σκυθρωποὶ καὶ μελαγχολικοὶ ὅθεν ἐξῆλθεν ἡ
παροιμία Εἰς Τροφωνίου μεμάντευται
ἐφαρμοζομένη εἰς τοὺς φύσει σκυθρωποὺς καὶ με-
λαγχολικοὺς, ὅτι δηλ. εἶναι τοιοῦτοι ὥσάν νὰ κα-
τέβησαν εἰς τὸ εἰρημένον μαντεῖον.

—ο—

Εὐδὸν γυναικῶν καὶ παρ'
οἰκέταις λόγος

Οἱ ἀρχαῖοι συνήθιζον νὰ κλείωσι τὰς ἑαυτῶν
γυναῖκας· ἐπεὶ δὲ ὅμως πολλοὶ αὐτῶν ἦσαν τοσοῦ-
τον ζηλότυποι ὥστε ὄχι μόνον δὲν ἄφεινον τὰς γυ-
ναῖκας νὰ ἐξέρχωνται τῆς οἰκίας, καὶ ἀπηγόρευον
αὐταῖς πᾶσαν συγχωινίαν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐξήρχον
το τὰς ἐκλείον καὶ ἐσφράγιζον τὰς χλεῖς τῶν θυ-
ρῶν, ἀφείνοντες προσέτι πρὸς ἐπιτήρησιν οἰκέτας
(ὑπηρετάς) ὅπως αὐστηρῶς ταύτας ἐπαγρυπνῶσιν
ἐξ οὗ ἐξῆλθε καὶ παροιμία Ἐνδὸν γυναικῶν
καὶ παρ' οἰκέταις λόγος ἐπὶ τῶν προ-
φασιζομένων ὅτι σπουδαία τις ἀσχολία τοὺς ἐμπό-

διζε πρὸς ἐκτέλεισιν τῆς δοθείσης παραγγελείας ἢ ὑποσχέσεως.

—ο—

13) Ἐχειν τὰς ἀνδραποδώδεις ἐπὶ τῆς ψυχῆς τρίχας

Οἱ ἀρχαῖοι ἔχειρον τοὺς δούλους πρὸς διασολὴν τῶν ἐλευθέρων· τὸ τοιοῦτον κούρευμα ὠνομάζετο θριξ ἀνδραποδώδης, ὅθεν καὶ ἡ ἀνωτέρω παροιμία ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τῶν ἀνοήτων δηλ. καθὼς οἱ δοῦλοι εἶχον κεκομμένας τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, οὕτω καὶ αὐτοὶ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς.

—ο—

14) Κινεῖν τὸν Ἀνάγυρον

Ἀνάγυρος εἶναι φυτὸν δυσῶδες ὀσμιάζον μὲ τὴν λιγαριὰν ὅπερ κόνιζαν ἢ ἀκόνιζον σήμερον καλοῦσι.

Ὅσάκις ἔλεγέ τις καὶ ἐπανελάμβανε ὁμιλίαν δυναμένην νὰ σπείρῃ σκάνδαλα ἢ νὰ ὑπενθυμίσῃ ἔχ-

θραν παλαιὰν μεταξὺ δύο προσώπων, διακόπτοντες αὐτὸν οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον μὴ κίνει τὸν Ἀνάγυρον.

Ὅμοια μὲ τὴν καθ' ἡμᾶς ὅσο τ' ἀνακατώνεις τόσον βρωμοῦνε.

—ο—

15) Θύραζε Κᾶρες οὐκ ἔτ' ἀνθεστήρια

Ἀπὸ τῆν 11 μέχρι τῆς 14 τοῦ μηνὸς Ἀνθησεριῶνος (Φεβρουαρίου) ἐτελεῖτο ἡ μεγάλη καὶ λαμπρὰ ἑορτὴ τὰ «ἀνθεστήρια». Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐτελεῖτο ἡ λεγομένη Πιθογία (ἀπὸ τοῦ πίθους καὶ οἶγειν, ἀνοίγειν) ἐν τῇ δευτέρᾳ ἡ Χόες καθότι ἐν ταύτῃ ἐπινεν ἕκαστος πολίτης ἐκ τοῦ ἰδίου οἴνου μίαν Χόην (ἀγγεῖον πήλινον). Τὴν τρίτην ἡμέραν ἐτελεῖτο ἡ λεγομένη Χύτραι, ἐπειδὴ κατὰ ταύτην ἐγέμιζον μίαν Χύτραν ἐκ πάντων τῶν σπορίμων (ὥς τὴν σήμερον τὰ πολυσπόρια) καὶ τὴν ἔθετον εἰς τὴν ἀγοράν. Κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἐτελοῦντο ἀγῶνες καὶ κωμῳδαί, καὶ ὁ νικῆσας δοῦλος ἐγένετο πολίτης. Εἰς τὰς τρεῖς ταύτας ἡμέρας οἱ δοῦλοι ἐφέροντο ὡς ἐλεύθεροι πρὸς τοὺς κυρίους.

των ἐπειδὴ ἔτρωγον, ἔπινον, καὶ ἔπαιζον ἀνυποσώ-
λως ἔμπροσθέν των.

Τὴν δὲ τετάρτην τὴν αὐγὴν οἱ αὐθένται ἐφώνα-
ζον Θύραζε Κᾶρες οὐκ ἔτ' ἀνθεσ-
ρία. Τούτέσιν (ἐξω τῶν θυρῶν) εἰς τὰς ἐργασίας
των πλέον οἱ δοῦλοι διότι ἔπαυσε πλέον ἢ τριήμερος
ἐορτὴ, καὶ ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια. Ἡ παροιμία ἐφαρμό-
ζεται εἰς τὰς ἰδίας περιστάσεις καθ' ἃς ἡμεῖς λέγο-
μεν δὲν εἶναι κάθε ἡμέρα Πάσχα, ἢ δὲν εἶναι κάθε
μέρα τοῦ αἱ Γιωργίου.

—ο—

Κερκυραίων μᾶστιξ

Τὸ ἀρχαιότερον μαντεῖον τῆς Ἑλλάδος ἦτο τὸ
τῆς Δωδώνης, κείμενον κατὰ τὴν πιθανωτέραν γνῶ-
μην παρὰ τὰ νῦν Ἰωάννινα. Τινὲς λέγουσιν ὅτι ὁ
Δευκαλίων μετὰ τὸν ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Ἀττικῇ γενό-
μενον κατακλυσμὸν προσφυγὼν εἰς τῆς Ἠπείρου
τὰ ὄρη ἐσύσῃσε τοῦτο τὸ μαντεῖον· ἄλλοι δὲ νομί-
ζουσιν ὅτι ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀπὸ τοῦς Πε-
λασγούς ζηριζόμενοι εἰς τινὰς στίχους τοῦ Ὀμή-
ρου καὶ Ἡσιώδου (Ἠλιάς II 233 καὶ παρὰ Σρά-
βωνι βιβλ. Β' 327 κτλ.)

Κατ' ἀρχὰς τοὺς χρησμούς ἐδίδον αἱ Ἱέρειαι,

κατόπιν Ἱερεῖς καὶ ἐπὶ τέλους κατὰ τὸν ἀκόλου-
θον τρόπον.

Οἱ Κερκυραῖοι κατεσκεύασαν λέβητα μέγαν τὸν
ὁποῖον ἐκρέμασαν εἰς μίαν δρυὸν τοῦ Ἱεροῦ δάσους,
καὶ ἐπὶ τούτου ἐκρέματο χάλκινος ἢ σιδηρὰ ράβδος
(μάστιξ). Ὅτε λοιπὸν μαντευόμενός τις ἐζήτει τὴν
γνώμην τοῦ Θεοῦ, ἡ ράβδος ὑπὸ τοῦ ἀέρος κινου-
μένη ἢ διὰ τινων κρυφῶν μηχανῶν (ὅπερ καὶ πιθα-
νώτερον) ἐκτύπα ἐπὶ τοῦ Λέβητος καὶ ἀπὸ τὴν πο-
σότητα ἢ ποιότητα τοῦ ἤχου συνεπέβαινον τὴν θεί-
αν θέλησιν. Ὁ ἤχος ἐγένετο τόσον μέγας καὶ δυ-
νατὸς ὥστε ἐγέμιζεν ὅλο τὸ δάσος ἀπὸ βοῆς, ὅθεν
καὶ πολλοὶ ἐνόμισαν ὅτι ἦσαν πολλοὶ λέβητες· ἐκ
τούτου προῆλθε ἡ παροιμία Κερκυραίων μᾶστιξ,
ἐπὶ τῶν μέγα φωνούντων εἰς τὰς ὁμιλίας.

—ο—

Κινεῖ τὸν ἀπὸ γραμμάς λίθον

ἢ

Κινεῖ τὸν ἀφ' Ἱερᾶς

Μεταξὺ τῶν πολυπληθῶν παιγνιδίων εἶχον οἱ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

ἀρχαῖοι καὶ τὴν Πεττεῖαν. Ἐγένετο δὲ οὕτως: καθίς τῶν παιζόντων εἶχε πέντε πεσσά (ψήφους, χαλίκια) καὶ κάθε πεσσὸν εἶχε πέντε γραμμὰς, μεταξὺ δὲ τῶν πέντε γραμμῶν ἦτο καὶ μία ἱερὰ λεγόμενη· ὅσας οὖν οὐκ εἶχε δὲν ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ ἐλευθέρως τὰς γραμμὰς ἠναγκάζετο νὰ κινήσῃ τὸν λίθον ἀπὸ τὴν ἱερὰν ὅθεν καὶ ἡ παροιμία Κινεῖ τὸν ἀπὸ γραμμὰς λίθον ἢ Κινεῖ τὸν ἀφ' ἱερᾶς, ἀποδιδόμενη ἐπὶ τῶν τὰ ἔσχατα κινδυνεύοντων· Καθ' ἡμᾶς κινεῖ πάντα λίθον.

—ο—

16) Ἀττικὴ πίσις

ἢ

Ἀττικὸς μάρτυς

Πολλὰ πολιτεῖαι τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος καὶ πρὸ πάντων ἐκείνη τῶν Σπαρτιατῶν τοσοῦτον πρὸς τοὺς ὅρκους καὶ τὰς ὑποσχέσεις ἦτο ἀδιάφορος ὥστε καὶ εἷς ἐκ τῶν μεγάλων στρατηγῶν τῆς πόλεως ταύτης ὁ Λύσανδρος κατ' ἀρχὴν ἔλεγε· Ἄββαπατᾶν χρὴ παῖδας μὲν ἀστραγάλους, πολεμί-

ους δὲ ὅρκους». Οὐχ' ἤττον ὁμως ἡ τῶν Ἀθηναίων εὐγενὴς πολιτεία ὅλως τὸ ἐναντίον, ἐφρόντιζε ὅπως ὅσον τὸ δυνατόν, ἔστω καὶ μετὰ μεγάλης βλάβης τῶν συμφερόντων, νὰ κρατῇ τοὺς ὅρκους καὶ τὰς ὑποσχέσεις αὐτῆς περισσότερο πάσης ἄλλης· ἐνὶ λόγῳ ὁ ὅρκος τοῦ Ἀρχαίου Ἀθηναίου ἦτο ἀνέκκλητος ὅθεν προήλθεν ἡ παροιμία Ἀττικὸς μάρτυς ἢ Ἀττικὴ πίστις ἐπὶ τῶν ἀληθῶς βεβαιούντων.

—ο—

19) Οὐδεὶς εἰδὲ τι εἶπον, πλὴν γ' εἴτις ὄρνις

Οἱ ἀρχαῖοι πλείστας ὅσας μαντικὰς τέχνας εἶχον ἐκ τῶν ὁποίων ἐπιστημοτέρα ἦτο ἡ οἰωνοσκοπία· αὕτη δὲ ἐγένετο διὰ τῆς παρατηρήσεως τῆς πτήσεως, λαλήματος καὶ κινήματων τῶν πτηνῶν· οἱ εἰς ταύτην δὲ ἐπασχολούμενοι ἐκαλοῦντο ὀρνεοσκόποι, ὀρνιθομάντεις, ὀρνιθοσκόποι, οἰωνισταί, οἰωνοθέται, οἰωνοπόλαι· κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ λέξις ὄρνις καὶ οἰωνός ἐσημαιοῦν διάφορα φυσικὰ φαινόμενα, κατόπιν ὁμως ἔλαβον τὴν σημασίαν τῶν πτηνῶν. Οἱ ἀνωτέρω οἰωνοσκόποι ὄχι μικρὰν τιμὴν ἀπελάμβανον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Οἱ παλαιοὶ εἶχον γνῶμην ὅτι τὰ πτηνὰ περιεπτάμενα κατεσκόπουν τὰ

ἔργα καὶ τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων καθὼς ὁ Ἀριστοφάνης λέγει. Οὐδεὶς εἶδε τὸν θησαυρὸν τὸν ἐμὸν πλὴν εἴ τις ἄρ' ὄρνις. Ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, οὐδεὶς εἶδε τί εἶπον πλὴν γ' εἴ τις ὄρνις ἀποδιδόμενη εἰς τοὺς χρυψίνοας καὶ ὑπούλους τῶν ἀνθρώπων τῶν ὁποίων τοὺς λογισμοὺς καὶ αἰσθήματα οὐδεὶς εἶδε εἰμὴ ὁ Θεός.

—ο—

20) Ὁ ὀμφαλὸς σου οὐ περι- τμήθη

Οἱ ἀρχαῖοι συνήθιζον ἅμα ἐγεννᾶτο τὸ νήπιον νὰ τὸ λούουν μὲ χλιαρὸν ὕδωρ· ἂν δὲ ἀπέθνησκε πρὸ τοῦ πλύματος ἐνομιζέτο ἀπαίσιον σημεῖον. Οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τὴν γέννησιν εὐθὺς ἔλουον τὰ βρέφη μὲ οἶνον καὶ ὄχι μὲ ὕδωρ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκαμνον τοῦτο λέγει ὁ Πλούταρχος (ἐν Λυκούργῳ) διὰ νὰ εἰδοῦν ἂν τὰ νεογεννημένα ἦσαν ὑγιᾶ, καὶ εἰς τὴν ἐκτομὴν τοῦ ὀμφαλοῦ ἐγένοντο τινὲς τελεταί. Ἐκ ταύτης τῆς πράξεως ἐξη-
λθε ἡ παροιμία ὁ ὀμφαλὸς σου οὐ περιτμήθη ἐπὶ τῶν ἀνοήτων (μεταφορικῶς).

21) Οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον

Πλὴν τῶν νομίμων γυναικῶν των οἱ Ἕλληνες εἶχον καὶ παλλακίδας, τὰς ὁποίας ἡ ἑπερνόν εἰς τὸν πόλεμον ἢ ἡγόραζον, καὶ αὗται εἶχον τὰ δευτερεῖα τῶν συζύγων· ἐφυλάττοντο ὁμῶς ὅχι ὀλιγώτερον ἀπ' ἐκεῖνας εἰς τὴν τιμὴν.

Τὸ νὰ συγχωροῦνται εἰς τὰς πόλεις αἱ δημόσιαι γυναῖκες εἶναι πρόβλεψις σοφῶν Νομοθετῶν, οἵτινες ἐφρόντιζον διὰ τὴν σωφροσύνην, ἡσυχίαν καὶ τιμὴν τῶν οἰκογενειῶν. Πόσαι αἰμομιξίαι μοιχεῖαι καὶ ἐκ τούτων φόνοι καὶ καταδρομαὶ δὲν γίνονται ἐκ τῆς ἐλλείψεως τούτων. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Σόλων ἐσύστησε τριαύτας γυναῖκας κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φιλήμωνος (περὶ τοῦ δειπνοσοφιστοῦ) Ἦσαν ὁμῶς ἄτιμοι οἱ τὰς γυναῖκας ταύτας παρρησία συχνάζοντες ὅθεν οὐ μόνον τὰ φορέματα τούτων ἦσαν διαφορετικὰ ἀπ' ἐκεῖνα τῶν τιμίων γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐμποδιζόμενον ἦτον εἰς αὐτὰς νὰ μεταχειρίζονται ὀνόματα τιμίων καὶ ἐνδόξων γυναικῶν «Κεκώλυται γὰρ τὰ τοιαῦτα τίθεσθαι ὀνόματα οὐ μόνον ταῖς ἐταιρούσαις, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλλαις δού-
λαις ὡς φησὶ Πολέμων, ἐν τοῖς περὶ Ἀκροπόλεως» λέγει ὁ Ἀθήναιος. Αἱ δημόσιαι γυναῖκες ἐνδύοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνθηρὰ καὶ ροδοειδῆ φορέματα ἐκ τῶν ὁποίων μακρόθεν ἐγνωρίζοντο κατὰ τὸν «Κλέμην» τὸν Ἀλεξανδρέα» ὡς τὸν δραπέτην τὰ

σίγματα οὕτω τὴν μοιχαλίδα δείκνυσι τὰ ἐνδύματα (Παιδαγωγὸς βιβλ. γ. κεφ. β.).

Ἡ Κόρινθος ἀπὸ ὅλας τῆς Ἑλλάδος τὰς πόλεις ἦτο περίφημος διὰ τὰς ἐταίρας, ὅθεν καὶ τὸ Κορινθιάζειν μαστροπεύειν, ἐταιρεύειν κατὰ τὸν Ἡσίχιον, καθὼς καὶ λεσβιάζειν ἢ Λεσβιᾶν καὶ Φοινικίζειν εἶναι ταυτόσημα τοῦ ἐτοιρεῖν ἐπεὶ οἱ Λέσβιοι καὶ οἱ Φοινικες κατηγοροῦντο διὰ τὴν ἀσωτείαν των. Διὰ τὸ νὰ ἦτον αἱ ὠραιότεραι ἐταῖραι εἰς τὴν Κόρινθον αἵτινες ἐζήτουν καὶ μεγίστην τιμὴν ἐξῆλθεν ἡ ἀνωτέρω παροιμία οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον.

Ἡ περίφημος Λαῖς ἐζήτησε χιλίας δραχμὰς ἀτικάς ἰσοδυναμούσας μὲ 10,000 ἡμετέρας τοῦ ῥήτωρος Δημοσθένους διὰ μίαν φορὰν εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ῥήτωρ ἀπεκρίθη οὐκ ὄνῃν μεταμέλειαν χιλίων δραχμῶν.

—ο—

2) Πολλοὶ θροβόλοι, παῖροι δὲ τε μάντιες
ἄνδρες

Μεταξὺ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τῆς μαντείας τῶν ἀρχαίων ἦτο καὶ ἡ ἐξῆς ἥτις διηρεῖτο εἰς δύο

εἰς Στιχομαντείαν, καὶ εἰς Κληρομαντείαν. Ἡ σιχομαντεία ἐγένετο ὅταν ἐβλεπον αἰφνιδίως κανένα σίχον γεγραμμένον ἢ εἰς ἀγγεῖον ἢ εἰς κανὲν ἄλλο πρᾶγμα, ἢ ἔχοντες ἀπορίαν περὶ τίνος ὑποθέσεως, ἤνοιγον ἐν βιβλίον τινὸς Ποιητοῦ, καὶ τὸν πρῶτον σίχον, ὅστις κατὰ πρώτην προσβολὴν ἐπιπτεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των, ἐλάμβανον ὡς οἰωνόν. Τὰ βιβλία τῶν Σεβήλων, καὶ τοῦ Ὀμήρου πρὸ πάντων ἦσαν περὶ τῆς τοιαύτης χρήσεως ὅθεν ἐκαλεῖτο καὶ ῥαψδομαντεία. Κληρομαντεία δὲ ἐλέγετο ἡ γενομένη διὰ τῶν κλήρων. Εἶχον δὲ καὶ τὴν ψηφομαντείαν, Ἀσπραγαλομαντείαν, Κυβομαντείαν, Πесоμαντείαν, τὰς ὁποίας μετεχειρίζοντο ρίπτοντες τὰς ψήφους, τοὺς ἀσπραγάλους ἐπὶ τινῶν τραπέζων (κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Πινδάρου) καὶ κατὰ τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον πίπτοντα, ἐμαντεύοντο. Ὅλα αὐτὰ ἐλέγοντο καὶ θοραὶ ἀπὸ θορίας τῆς νόμφης, ὅθεν καὶ ἡ παροιμία «Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δὲ τε μάντιες ἄνδρες» ἐπὶ τῶν καυχωμένων πολλὰ καὶ ἐκτελούντων μηδὲν ἢ ὀλίγα.

Ταῦτα τὰ εἶδη τῶν μαντειῶν εἶχον εἰσχωρήσει καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ μάλιστα ἡ ῥαβδομαντεία διὰ τὴν ὁποίαν ὁ προφήτης Ὡση ἐπαπειλεῖ τούτους ἐν τοῖς ἐξῆς «ἐν συμβόλοις ἐπηρώτων, καὶ ἐν ῥαβδοῖς αὐτοῦ ἀπήγγελλον αὐτῷ, πνεύματι πορνείας ἐπλανήθησαν καὶ ἐξεπόρνευσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αὐτῶν.

—ο—

23) Τὰ ἐξ ἀμάξης

Τὴν 15 Βοηδρομιῶνος (20 Σεπτεμβρίου) ἐγένετο ἡ φθορὰ τῶν Περσῶν, οἵτινες ἦσαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀρταβάζου καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν Ἐλευσινίων τὰ ὁποῖα ἐωρτάζοντο ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας κατὰ συνέχειαν, τῶν ὁποίων ἡ πρώτη ὠνομάζετο Ἀμυργός, ἡ δευτέρα Ἀλαδε μύσαι, ἡ τρίτη τῶν θυσιῶν ἡ τετάρτη ἡ Λιτανεία τῆς Καλάθου, ἡ πέμπτη τῶν Λαμπάδων ἡ ἕκτη Ἰαχχος (καθ' ἣν συνέβη καὶ ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος) ἡ ἑβδόμη Ἐλευσίνιοι ἀγῶνες ἡ ὀγδόη ἡ τῶν Ἐπιδαύρων καὶ ἡ ἐννάτη Πλημοχοαί.

Ἡ ἐπισημότερα δὲ τούτων ἦτο ἡ ἕκτη ἡμέρα ἡ καλουμένη Ἰαχχος ἐπειδὴ ἔφερον τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἰαχχοῦ υἱοῦ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δήμητρος εἰς λιτανείαν ἀπὸ τὸν Κεραμικὸν ἄχρι τῆς Ἐλευσίνος, διὰ τῆς ἱερᾶς λεγομένης ὁδοῦ. Αὕτη ἡ πομπὴ ἐτελεῖτο ὑπὸ πάσης ἡλικίας καὶ φύλου· ἄλλοι δὲ περιεπάτουν πεζοὶ μὲ λαμπάδας ἀνημμένους εἰς τὰς χεῖρας, ἄλλοι ἔφερον τὰ ἱερὰ δῶρα καὶ ἄλλοι ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν λέγοντες ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὰς πλέον βδελικτὰς αἰσχρολογίας ἐν εἰδει ἀσεϊσμάτων ἐξ οὗ προῆλθε ἡ παροιμία «Τὰ ἐξ ἀμάξης ἐσκῶφεν». Ἐπειδὴ δὲ τὰ τοιαῦτα ἤρχιζον ἀφοῦ διέβαινον τὴν Γέφυραν τοῦ Κυφισσοῦ ποταμοῦ, διὰ τοῦτο τὸ γεφυρίζω ἀντὶ τοῦ γλευάζω ἐκλαμβάνεται, καὶ γεφυρίζεται ἀντὶ

τοῦ σκῶπται κατὰ Ἡσύχειον.

—ο—

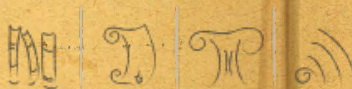
24) Τράπεζα Σικελικὴ

Ὅσον οἱ Σπαρτιάται καὶ Ἀθηναῖοι ἐφημίζοντο διὰ τὴν λιτότητα αὐτῶν, τόσον ἀπ' ἐναντίας οἱ Σικελοὶ κατηγοροῦντο ὡς τρυφηλοὶ εἰς τὰ τῆς τραπέζης ἐξ οὗ ἐξῆλθεν ἡ παροιμία Σικελικὴ τράπεζα ἐπὶ τῶν πάνυ πολυτελῶν καὶ τρυφηλῶν

—ο—

25) Ταλέμου ψυχρότερος

Τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν δὲν ἔκαιον πλέον τὰ πτώματα ἀλλ' ἐνταφιάζον αὐτὰ, οἱ συγγενεῖς τοῦ θανόντος ἔκραζον καὶ θρηνωδοὺς τὰς ὁποίας κοινῶς μοιρολογήστριας λέγουσι αἵτινες ἤρχιζον τὸν ἐπιτάφιον θρῆνον μετὰ τινος ἀρμονίας, καὶ ῥηθμοῦ ὅστις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐτελείωνεν εἰς τὰ τέσσαρα ταῦτα ἐξ ἐξ (κατὰ τὸν σχολιαστὴν τοῦ Ἀριστοφάνους). Οὗτοι οἱ θρῆνοι ἐκαλοῦντο ἐλεγεία ὀλοφυρμοί, καὶ τάλεμοι· ὅθεν τάλεμήστριαί αἱ μοιρολογί-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

στριαί, καὶ ταλέμου ψυχρότερος ἢ παροιμία ἐφαρ-
μοζομένη εἰς τοὺς προσποιουμένους ὅτι συμπονοῦν
εἰς τὴν δυστυχίαν τοῦ ἄλλου, ὡς αἱ ταλεμήστριαί
κλαίουσιν καὶ θρηνοῦν τοὺς νεκροὺς ἐξ ἐπαγγέλματος
καὶ οὐχὶ ἐξ αἰσθήματος.

—ο—

26 / Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν

Εἷς ἐκ τῶν πολλῶν ἀγώνων τῶν ἀρχαίων ἦτο
καὶ τὸ Ἄλμα. Ἐγένετο δὲ οὕτως. Ἐσκαπτον λάκ-
κον καὶ ἀπὸ ὠρισμένην ἀπόστασιν ἐπήδουν εἰς αὐ-
τὸν κρατοῦντες εἰς τὰς χεῖρας ξύλον διὰ ἰσοσταθμί-
αν· ὅστις δὲ ἠδύνατο νὰ πηδήσῃ 50 πόδας ἐνομίζε-
το νικητῆς· ἐκεῖνος δὲ ὅστις ὑπερέβαινε τὸ ὠρισμέ-
νον σημεῖον ἐφημίζετο περισσότερον τοῦ νικητοῦ ἐξ
οὗ ἡ παροιμία Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πη-
δᾶν, ἀποδιδόμενη εἰς τοὺς πράττοντας ὑπὲρ τὸ
δέον.

—ο—

27 / Χαλκιδικὸν δῖωγμα

Ἀπὸ τὴν 11 ἄχρι τῆς 17 τοῦ μηνὸς Πυανεψιῶ-

νος (Νοεμβρίου) ἐτελεῖτο ἡ ἐορτὴ τῶν Θεσμοφορίων.
Αὕτη ἡ ἐορτὴ ἐτελεῖτο εἰς τιμὴν τῆς Δήμητρας ἥτις
ἐλέγετο Θεσμοφόρος δηλ. νομοδότρια. Τινὲς μὲν
λέγουσι ὅτι ἐσυστήθη ὑπὸ τοῦ Τριπτολέμου, ἄλλοι
δὲ ὑπὸ τοῦ Ὀρφέως καὶ ἄλλοι ὑπ' ἄλλων. Ἐπανυ-
γυρίζετο εἰς πολλὰς πόλεις κατὰ διαφόρους τρό-
πους. Ἐν Ἀθήναις ὁμῶς ἐγένετο μὲ ὅλην ἐκείνην
τὴν μεγαλοπρέπειαν ἥτις ἤρμοζεν εἰς τὴν δόξαν καὶ
πολιτείαν τῶν Ἀθηναίων, διότι κατὰ τὴν 11 τοῦ-
του τοῦ μηνὸς, αἱ εὐγενεῖς γυναῖκες ἐπήγαινον εἰς
τὴν Ἐλευσίνα, φέρουσαι ὡς ἐν εἵδει πομπῆς τὰ βι-
βλία ἐν οἷς ἦσαν γεγραμμένοι οἱ νόμοι οἵτινες ἐλέ-
γοντο ὅτι ἐδόθησαν τοῖς Ἀθηναίοις παρὰ ταύτης
τῆς Θεᾶς καὶ αὕτη ἡ ἐορτὴ ἐκαλεῖτο Ἀνοδος. Τὴν
δὲ 15 τούτου ἐνήστευον καὶ ἐγκρατεῦντο ἀπὸ κάθε
πάθος σαρκικόν, ὅθεν καὶ νηστεία ἐκαλεῖτο αὕτη ἡ
ἡμέρα, καὶ ἐπομένως ἐπρόσφερον δεήσεις καὶ θυσί-
ας εἰς τὴν Δήμητραν, Περσεφόνην, Πλούτωνα καὶ
Καλλιγένειαν ὡς δηλοῖ ὁ Ἀριστοφάνης (ἐν Θεσμο-
φόροις) «Εὐχεσθαι ταῖν Θεσμοφόροις»

Τῇ Δήμητρι καὶ τῇ Κόρῃ

Τῷ Πλούτῳ καὶ τῇ Καλλιγενείᾳ»

Περὶ τῆς Καλλιγενείας εἶναι διάφοραί αἱ γνώ-
μαι, ἐπειδὴ τινὲς μὲν λέγουσι ὅτι εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ
ἐπίθετα τῆς Δήμητρας, ἄλλοι δὲ ὅτι ἦτον Ἰέρεια ἡ
καὶ τροφὸς ταύτης τῆς Θεᾶς ὅπερ καὶ πιθανότερον.
Μερικοὶ θέλουσιν ὅτι ἀπὸ τὰς τελετὰς τῶν Θεσμο-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

φορίων ἀπεκλείοντο οἱ ἄνδρες, πλὴν τοῦτο ἐγένετο μόνον εἰς τὴν Χαλκίδα, ὅθεν καὶ παροιμία ἐξῆλθε Χαλκιδικὸν δίωγμα.

— o —

28) Ὀνοῦ πόκους ζητεῖν

Ἡ παροιμία αὕτη ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν ἀνυπόστατα καὶ ἀδύνατα ζητούντων, καὶ ἐπομένως ματαίως κοπιαζόντων διότι ὁ ὄνος οὔτε κείρεται, οὔτε ἐξ αὐτοῦ ποκάρι (μαλλί) γίνεταί.

— o —

29) Πρὸς Κρήτην κρητιζεις

Ἐπειδὴ οἱ Κρήτες ἦσαν γνωστοὶ διὰ τὴν λεπτὴν ἐπιειδίαν τοῦ ἐξαπατᾶν καὶ ψεύδεσθαι (Κρήτες αἰεὶ ψεύσαι εἰσὶν) καταστάθισαν τοιοῦτον παροιμιώδες, ὥστε ὁσάκις οἱ ἀρχαῖοι ἤθελον ν' ἀποκαλέσωσι τινὰ ψεύστην, τὸν ἐφώνηζον Κρήτα, ὅθεν ἐξῆλθε ἡ παροιμία πρὸς Κρήτα κρητιζεις, δηλ. πρὸς ψεύστην ψεύδετα, ἵσον ὅτι δὲν δύνασαι νὰ ἐξαπατήσῃς ἄνθρωπον ἐπειτίδειον πρὸς τὸ ἀπατᾶν.

— o —

30) Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει.

Ἀνατραπέντος ποτὲ πλοίου πάντες ἐκολύμβουν ὅπως σωθῶσι· Ἀθηναῖος ὁμῶς τις ἐπεκαλεῖτο μόνον τὴν Ἀθηνᾶν ὑποσχόμενος αὐτῇ πλεῖσα ὅσα· εἰς δὲ τότε ἐκ τῶν συναυαγησάντων πλησιάσας αὐτῷ εἶπε «σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει· ἀποδίδεται δὲ ἡ παροιμία αὕτη εἰς τοὺς ὀκνηροὺς καὶ ἀέργους οἵτινες περιμένουσι τὰ πάντα ἀπὸ τὸν Θεόν· «πέσε πῆτα νὰ σὲ φάγω», καθ' ἡμᾶς.

— o —

Ὀνος πρὸς λύραν

Ἡ παροιμία αὕτη σημαίνει τὸ ἐξῆς. Ὅποιαν ἐντύπωσιν δύναται νὰ προξενήσῃ ἡ ἁρμονία Κιθάρας ἢ ἄλλου ὀργάνου εἰς ὄνον, τοιαύτην δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἰδανικὴ τις ἰδέα ἡ λεπτὴ καὶ φιλελευθέρα αἴσθησις εἰς ἀναίσθητον καὶ ἀγενῆ.

— o —

Βοιώτιον οὖς

Παροιμία τιθεμένη ἐπὶ τῶν ἀναισθητῶν, καθόσον

*Ανταγόρας ὁ Ῥόδιος ποιητὴς ἀναγινώσκων πότε παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς τὸ ποίημα τῆς Θηβαίδος, ἐπειδὴ δὲν ἐδείκνυνον διὰ σημείων τὴν ἐπιδοκιμασίαν ἢ ἀποδοκιμασίαν αὐτῶν, κλείσας τὸ βιβλίον «εἰκότως εἶπε καλεῖσθε Βοιωτοί· βοῶν γὰρ ὧτα ἔχετε».

—ο—

Ἀακρύειν πρὸς τὸν τῆς μητρὸς τάφον

Παροιμία τιθεμένη ἐπὶ τῶν προσποιουμένων ὅτι λυποῦνται, ἐνῶ χαίρουσιν, καθόσον αἱ μητρυαὶ πάντοτε σχεδὸν καίτοι δὲν ἀγαπῶσι τοὺς προγόνους των, εἰς τὰς θλίψεις των ὅμως καὶ κακουχίας προσποιῶνται ὅτι συμμετέχουν τῆς λύπης των.

—ο—

Βοῦς ἑβδομος

Οἱ ἀρχαῖοι κατεσκεύαζον ζυμαρικά τινα ὅμοια τῇ Σελήνῃ ἐξ ἧς ἔλαβον καὶ τὸνομα Σελήναι. Μεταξὺ δὲ ἐξ Σεληνῶν (ζυμαρικῶν) ἐζύμουν βοῦν μὲ κέρατα κατὰ μίμησιν τῆς ἐλλειψοειδοῦς Σελήνης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ βοῦς οὗτος δὲν ἦτο φυσικὸς καὶ ἀ-

ληθὴς ἀλλ' ἄψυχος καὶ ὥς εἶπομεν ἐτίθετο ἐπὶ ἐξ Σεληνῶν ἥτοι ἑβδομον ἦτο οὗτος ζυμαρικὸν διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀναισθήτων καὶ νωθρῶν ἔλεγον παροιμιωδῶς «Βοῦς ἑβδομος».

—ο—

Κόροιβος ἡλιθιώτερος

Κόροιβος ἦν υἱὸς τοῦ Μύγδονος ἐκ τῆς Φρυγίας, σύμμαχος τῶν Τρώων ἐπὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ εὐκαρδίου Διομήδους. Τινὲς λέγουσιν, ὅτι οὗτος ἐγένετο τοσοῦτον ἀναισθητός, ὥς προέβη εἰς τὸν ἀριθμὴν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης. Τοιοῦτοι μωροὶ παρὰ τοῖς Ἀρχαίοις ἀριθμοῦντο πολλοί, τρεῖς δ' ἀπάντων ὑπερέχοντες· ὁ Μελετίδης, ὁ Κόροιβος καὶ ὁ Μαργύτης, ὅστις ἦν ἀχρεὴς τις ψευδοκαταλύτης, εἰς τ' ὄνομα τοῦ ὁποίου ἐπεγράφετο κωμικόν τι ποίημα ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Ὅμηρον.

Ὁ δὲ Μελετίδης ἦτο ἀνὴρ κωμωδούμενος ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἐπὶ μωρία λέγουσι δὲ ὅτι οὗτος νυμφευθεὶς δὲν ἐπλησίασε τὴν νύμφην φοβούμενος μὴ αὐτὴ διαβάλλῃ αὐτὸν παρὰ τῇ μητρὶ· ὁ δ' Ἀμφισίδης ἡγνόμενος ἐκ ποίου τῶν γονέων ἐγεννήθη, ἐκ πατρὸς ἢ ἐκ μητρὸς.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ὁ μωρότερος ἐστὶν ὁ εὐτυχέστερος

Παροιμία λεγομένη ὑπὸ τῶν Ἀρχαίων, διότι ἐπισεύετο, ὅτι ἡ Ῥαμνουσία Θεὰ Νέμεσις αἰείποτε ὑπῆρξεν ἐχθίστη μὲν τοῖς φρονίμοις, τοῖς δὲ μωροῖς ἀπέδιδε πάντα τ' ἀγαθὰ.

—ο—

Ἀϊάντειος γέλως

Ἐπὶ τῶν παραφρόνως γελόντων.

Διότι ὁ δυσήττητος Αἴας παραφροσύνην νουήσας καὶ μανεῖς διὰ τὸ ὅτι προετιμήθη ὁ πολύμητις Ὀδυσσεὺς ὑπὸ τῶν ἀλκίμων Δαναῶν εἰς τὴν τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων κατοχὴν, ὥρμησε ξιφῆρης κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Πλὴν προνοίᾳ τῆς περίφρονος Τριτογενείας ἐτράπη κατὰ τῶν ἐκεῖ που πλησίον βοσκόντων αἰγῶν φονεύων αὐτὰς ὡς Ἀχαιοὺς. Κατασχὼν δὲ δύο μεγάλους κριοὺς ὡς Ἀγαμέμνων καὶ Μενέλαον καὶ δεσμεύσας ἐμάστιζε καὶ κατεγέλα τούτων μαινόμενος. Ὑστερον ὁμῶς σωφρονήσας ἠὲ τοκτόνησε.

—ο—

Ἐς Κόρακας

Παροιμία τιθεμένη ἐπὶ κατάρας.

Ὁ Πausanias λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐχρησιμοδότησεν εἰς τοὺς Βοιωτοὺς, ἵνα, ὅπου ἴδωσι λευκοὺς κόρακας, ἐκεῖ καὶ κατοικήσωσιν. Ἰδόντες λοιπὸν περὶ τὸν Παγασιτικὸν κόλπον κόρακας ἱπταμένους, οὓς ἄκακοι παῖδες χάριν παιδιᾶς εἶχον ἀλείψει διὰ γύψου καὶ λευκοὺς αὐτοὺς καταστήσει, κατώκησαν ἐκεῖ ὀνομάσαντες τὸ χωρίον Κόρακας.

Μετὰ ταῦτα δ' οἱ Αἰολεῖς ἐκβαλόντες αὐτοὺς ἔξελλον ἐκεῖ τοὺς ἐξορίσους καὶ καταδεδικασμένους διὰ κακουργήματα.

—ο—

Τὰ ἐκ τρίποδος

Τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ἐφημίζετο ὡς τὸ σαφέστερον καὶ ἀληθέστερον, ὅθεν ἡ παροιμία τὰ ἐκ τρίποδος ἐπὶ τῶν ἀναντιρρήτων καὶ βεβαίων πραγμάτων.

Κρίνομεν εὐλογον ἵνα χάριν τῶν ἀναγνῶστων μας ἐπιληφθῶμεν συντόμου ἐξισορήσεως τοῦ μαντείου τούτου. Τὸ εἰρημένον Μαντεῖον οὐ μόνον ἦτο τὸ ἱερώτερον καὶ περιφημότερον τῶν ἄλλων τοῦ

Ἀπόλλωνος, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος χρησῆριων. Ὀνομάζετο δὲ καὶ Πύθιον, καὶ Θεὸς Πύθιος, καὶ ἡ τούτου ἱέρεια Πυθία. Τούτου τοῦ ὀνόματος τὴν παραγωγὴν τινὲς μὲν θέλουσιν ἀπὸ τὸν Πύθωνα δράκοντα ἐκεῖ φωλεύοντα, τὸν ὅποιον ὁ Ἀπόλλων ἐφόνευσε· ἄλλοι δὲ πάλιν τὴν παράγουσι ἀπὸ τοῦ πύθεσθαι ὃ ἐστὶν ἐρωτᾶν ἑλληνικοῦ ῥήματος, ἐπειδὴ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἔτρεχον ἐκεῖ διὰ τὰ ἐρωτῶσι περὶ παντὸς πράγματος.

Καὶ τούτου τοῦ Μαντείου ὡς τῶν πλείστων, ἡ πρώτη σύστασις εἶναι σκοτεινὴ καὶ ἀμφίβολος, ἐπεὶ δὴ τινὲς τῶν παλαιῶν λέγουσιν· ὅτι τὸ πρῶτον ἡ Γῆ ἐσύστησεν αὐτὸ διορίζουσα ἱερίαν τὴν νύμφην Δάφνην· ἄλλοι δὲ ὅτι ἦτο Μαντεῖον τοῦ Κρόνου, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐδόθη ὁ χρησμὸς εἰς τοὺς κατὰ τῆς Τρωάδος ἐκστρατεύσαντας, ὅτι μετὰ δεκαετὴ πόλεμον θέλει πέσει ἡ πόλις. Ὁ δὲ Σικελιώτης Διόδωρος ἀναφέρει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ οὕτω· βοσκὸς τις ἐβοσκεν αἴγας εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ Παρνασσοῦ καὶ μία τῶν αἰγῶν πλησιάζουσα εἰς ἓν σπήλαιον, ἐξήρχετο πηδῶσα, καὶ φωνάζουσα ἀλλοκοτῶς πως. Τοῦ το περιεργαζόμενος ὁ βοσκός, ἐπλησίασεν εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ σπηλαίου καὶ παρευθὺς ἐγέμισε τῶν ἐκ τοῦ σπηλαίου ἐξερχομένων ἀναθυμιάσεων, καὶ ἤρχισε νὰ πηδᾷ νὰ παραλαλῇ καὶ νὰ λέγῃ λόγους τινὰς ἀσυναρτήτους. Ἡ φῆμὴ τούτου τοῦ συμβάντος διεσπάρη εἰς τὰ περίεχωρά, οἱ δὲ χωρικοὶ ἔκτισαν

Ναὸν καὶ τὸν ἀφιέρωσάν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ Βάκχον, ὁ ὅποιος Ναὸς ἐλέγετο τῶν Ἀδελφῶν ὄθεν ἢ μετὰ ταῦτα ἐκεῖ χτίσθεισα πόλις ἐκλήθη τῶν Δελφῶν, κατ' ἀποβολὴν τοῦ Α ὁ Στράβων ἀναφέρει ὅτι ἡ πόλις τῶν Δελφῶν ὑπετίθετο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς, διὰ τὸ ὅποιον ἐπλασαν οἱ Ποιηταὶ ὅτι ὁ Ζεὺς ἀπέλυσε δύο αἰετοὺς, τὸν ἓνα πετώμενον κατ' Ἀνατολὰς, καὶ τὸν ἄλλον κατὰ Δυσμὰς, καὶ οὗτοι συναπαντήθησαν εἰς τοὺς Δελφούς. Οἱ Δελφοὶ λοιπὸν ἐκαλοῦντο ὀμφαλὸς τῆς γῆς, ὄθεν καὶ μεσόμφαλον Μαντεῖον τὸ ἐν αὐτοῖς, κατὰ τὸν Σοφοκλεῖα.

Ἐκ τούτων λοιπὸν συμπεραίνεται ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως τῶν Δελφῶν ἔκειτο ὁ Ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις εἰς τὸν καιρὸν τῆς δόξης τῆς Ἑλλάδος ἦτον ὁ πλουσιώτερος σχεδὸν τῶν τῆς γῆς. Εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ Ναοῦ τὸ ὅποιον καὶ Ἀδύτα ἐκαλεῖτο, ἦτο τὸ σπήλαιον ἢ ἡ ὀπή, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκειτο ὁ τρίπους ἐφ' οὗ ἀναβαίνουσα ἡ Πυθία ἐδίδοι τοὺς χρησμούς.

Τὸ σχῆμα τοῦ τρίποδος κατὰ τινὰς μὲν ἦτον ὡς ὁ ὄλμος (γουδίον) ὅστις γεμιζόμενος ἀπὸ θεῖον καὶ ἄλλην τινὰ ὕλην τοιαύτην, ἐτίθετο ἐπὶ τῆς ὀπῆς τοῦ σπηλαίου, καὶ ὑπὸ τὸν τρίποδα ἦτο μία μικρὰ τρύπα, δι' ἧς αἱ ἐκ τοῦ βάθους τοῦ σπηλαίου ἐξερχόμεναι ἀναθυμιάσεις εἰσήρχοντο εἰς αὐτόν, ὄθεν ἐμβαίνουσα ἡ Πυθία ἀνεπληροῦτο οὐ μόνον τούτων,

ἀλλὰ καὶ ἐκείνων τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτως ἐνθουσιῶσα, ἤρχιζε νὰ λέγῃ λόγους καὶ ῥήματα τὰ περισσότερα ἀσήμαντα καὶ σκοτεινὰ.

Ἐκ τούτου ἐξῆλθε καὶ παροιμία «ἐν ὄλμῳ εὐνά-
σω» ἐπὶ τῶν θελόντων προφητεύειν. Ἄλλοι πάλιν βεβαιοῦσιν ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ τρίποδος ἦτον ὡς ὁ λέ-
βης μὲ τρεῖς πόδας ἐξ ὧν ἔλαβε τὸ ὄνομα. Ἐφευρέ-
θη δὲ οὐ μόνον διότι τὸ ἄμεσον πλησίασμα εἰς τὸ
στόμα τοῦ σπηλαίου ἦτον ἐπικίνδυνον, ἀλλὰ καὶ διὰ
νὰ βάλλωσι καὶ ὕλας θερμαντικὰς καὶ παροξυντικὰς,
ὡς εἴρηται. Δὲν ἦτον ὅμως ὁ τρίπους ὁ αὐτὸς μήτε
ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης πάντοτε, ἀλλ' ἐγένετο ἐκ χαλ-
κοῦ, ἀργύρου, χρυσοῦ καὶ ἄλλων μετάλλων, ἀνα-
θήματα τὰ περισσότερα βασιλέων, πόλεων καὶ ἄλ-
λων πλουσίων διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τινὸς πράγματος.
Πρῶτος ἀφιέρωσε τρίποδα ἐκ χαλκοῦ εἰς τὸν ἐν
Δελφοῖς Ἀπόλλωνα ὁ Πέλωψ, ὅτε ἐνυμφεύθη τὴν
Ἰπποδάμειαν θυγατέρα τοῦ Οἰνομάου βασιλέως
τῶν Ἡλείων.

Ὁ δὲ πρῶτος ἐκ χρυσοῦ ἀφιερῶθη ἀπὸ τοῦς Μη-
λισίους ἐκ τῆς ἐξῆς αἰτίας· μερικοὶ ἀλιεῖς ἐκ Μηλή-
του ἐπληρώθησαν ἀπὸ τινος συμπολίτας τῶν νὰ ἀ-
λειεύωσι διὰ λογαριασμὸν ἐκείνων. Ῥίψαντες λοι-
πὸν τὰ δίκτυα, ἔσυρον ἔξω ἓνα τρίποδα χρυσοῦν.
Οἱ μὲν πληρώσαντες ἐζήτουν νὰ λάβουν τὸν τρίπο-
δα ὡς ἔρμαιον ἐδικόν των οἱ δὲ ἀλιεῖς ἀντέλεγον
ἐπιφέροντες ὅτι ἡ συμφωνία των ἦτο διὰ ἰχθὺς ὄχι

ὅμως καὶ δι' ὅτι ἄλλο ἤθελε ἐκβῆ. Ἡ φιλονικεῖα
ἐφαίνετο δυσδιάλυτος, ὅθεν συνεφώνησαν νὰ ἐρω-
τήσουν τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα, καὶ εἰς ὅποιον
ἐκεῖνος εἶπει, νὰ παραδώσουν τὸν τρίποδα. Ἀλλὰ
ὁ χρησμὸς ἐρωτηθεὶς ἀπεκρίθη οὕτως (Σχολ. Ἀρι-
στοφ. εἰς Πλοῦτον).

» Ἐκγονὲ Μιλήτου τρίποδος περὶ Φοῖβον ἐρωτᾷς ;
« Ὅς σοφίῃ πάντων πρῶτος, τούτῳ τρίποδα δός ».
Κατ' αὐτοὺς δὲ τοὺς χρόνους ἦν θοὺς εἰς τὴν
Ἑλλάδα οἱ κληθέντες ἐπτὰ Σοφοί, ὧν Θαλῆς ὁ συμ-
πατριώτης τῶν φιλονικούντων εἶχε τὰ πρωτεῖα.
Εἰς αὐτὸν λοιπὸν ὁμοφώνως προσέφερον τὸν τρί-
ποδα ὁμοῦ καὶ τὸν χρησμὸν, ἀλλ' ἐκεῖνος κρίνων
ἑαυτὸν ὅτι δὲν ἦτον ὁ πρῶτος πάντων τῶν σοφῶν,
τὸν ἐπεμψεν εἰς ἄλλον καὶ ἐκεῖνος εἰς ἄλλον ἕως οὗ
ὁ τρίπους ἐγύρισεν εἰς ὅλους χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν
δεχθῇ. Τότε ἀπεφασίσθη νὰ ἀφιερῶθαι εἰς τὸν Ἀ-
πόλλωνα ὡς τῆς σοφίας ἀρχηγέτην.

Ἄν καὶ ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ ὁμολογοῦσιν ὅτι ἀπ' ἀρ-
χῆς τῆς συστάσεως τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν γυ-
ναῖκες ἔδιδον τοὺς χρησμούς, μ' ὅλον τοῦτο ὁ
Παυσανίας ἀναφέρει στίχους τινὰς δι' ὧν οὐ μόνον
θέλει ὅτι οἱ χρησμοὶ ἐδίδοντο ὑπ' ἀνδρῶν, ἀλλὰ ὅτι
καὶ τὸ Μαντεῖον συνεστήθη ὑπὸ Παγασσοῦ καὶ Ἀγυ-
εὺς τῶν ὑπερβορέων (ἐν Φωκικοῖς σελ. 809)
« Ἐνθα τοι εὐμνήσον χρηστήριον ἐκτελέσαντο
« Παῖδες ὑπερβορέων Παγασὸς καὶ Δεῖος Ἀγυεὺς

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΗΣΟΥΡΙΟΥ

καὶ παρακατιόν

« Ὡλὴν θ' ὅς γίνεται πρῶτος φοῖβοιο προφάτας
« Πρῶτος δ' ἀρχαίων ἐπέων τεκτῆνατ' αἰοιδάν.

Τῆς αὐτῆς γνώμης φαίνεται καὶ ὁ Ὅμηρος (ὕμνῳ πρὸς Ἀπόλλωνα) πλὴν ὅτι οὗτος λέγει πῶς ὁ Ἀπόλλων ἐξέλεξε τοὺς προφῆτας ἀπὸ τὴν Κρήτην καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν ὑπερβαρέων.

« Κρήτες ἀπὸ Κνωσσοῦ Μινωίου, οἱ ράτ' ἀνακτί

« ἱεράτε ρέζουσι, καὶ ἀγγέλλουσι θέμιστας

« Φοίβου Ἀπόλλωνος χρυσαόρου, ὅτι κεν εἴπῃ

« Χρείων ἐκ δάφνης γυάλων ὑπὸ Παρνασοῖο.

Ἐκ ποίας δὲ αἰτίας ἐπεὶ εἰσήχθησαν αἱ γυναῖκες ἀντὶ τῶν ἀνδρῶν, ἀγνοεῖται εἰ μὴ τις συμπεραίνωσι, ὅτι ἡ γυναῖκα φύσις ἀσθενεστέρα οὖσα, σφοδρώτερα διετίθετο εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν. Τὸ πρῶτον λοιπὸν μετὰ τοὺς ἀνδρας διωρίσθησαν παρθένοι ὧν ἡ πρώτη ἐχρημάτισεν ἡ φημονοίη, τὴν ὁποίαν τινὲς ἐξέλαβον ὅτι ἔδωκε πρῶτον τοὺς χρησμούς διὰ στίχων ἑξαμέτρων ἄλλ' ἀπεδείχθη ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Ὡλὴν πρῶτος εἰσήξε τὴν ποιητικὴν εἰς τὸν τρίποδα. Αἱ παρθένοι ἠκολούθουν νὰ δίδουν τοὺς χρησμούς εἰς ἱκανὸν διάστημα καιροῦ, ἕως οὗ διαφθαρεῖσα τις ἀπὸ Θεσσαλὸν καλούμενον Ἐχεκράτην, εἰς τὸ ἐξῆς διὰ ν' ἀποφύγουν τὰ σκάνδαλα, διωρίσθησαν χῆραι πεντηκονταετῆς σώφρονος καὶ ἀνεπιλήπτου βίου. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἦτο μία, ἡ **Ηυθία** καὶ ἅπαξ τοῦ ἔτους ἀνέβαινεν εἰς τὸν τρίποδα

κατὰ τὸν μῆνα Βύσιον. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτος μὴν δὲν ἦτον εἰς χρῆσιν εἰς καλὴν ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ἐνόμισαν τινὲς, ὅτι μὲ τὴν λέξιν Βύσιος ὁ Πλούταρχος θέλει νὰ φανερώσῃ Φύσιος, Μακεδονικῶς, ἐπειδὴ οἱ Μακεδόνες ἀντὶ τοῦ φ ἐχρῶντο τὸ β πολλάκις, ὡς Βίλιππος ἀντὶ τοῦ Φίλιππος, Βαλακρὸς ἀντὶ τοῦ Φαλακρὸς· ὅθεν οὗτος ὁ μὴν ἦτο τὴν ἀνοιξιν, ἐπειδὴ τότε ἡ φύσις βλασφαίνει τὰ ἄνθη, δένδρα κτλ. μάλιστα δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀπόλλωνος ἥτις ἐπανηγυρίζετο εἰς τὴν ἑκτὴν ἢ ἑβδόμην τοῦ Μουνυχιῶνος (Μαρτίου) μηνὸς ἦτοι πρὸ τῆς δεκάτης Ἀπριλίου· ἄλλοι δὲ πάλιν ἀντὶ τοῦ Βύσιος ἐκλαμβάνουσι Πύσιος, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες πολλάκις τὸ π εἰς β τρέπουσι ὡς βατεῖν ἀντὶ πατεῖν καὶ ἐπιφέρουσι τὴν πύσιν ἀπὸ τοῦ Πύθω, τὸ σῆπομαι ἐπειδὴ τότε ἐσάπη ὁ παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος φογευθεὶς δράκων. Μεταγενεστέως δὲ, ἐπειδὴ ἐγένοντο συχνότεροι καὶ περισσότεροι αἱ ἐρωτήσεις, διώρισαν ν' ἀναβαίνειν ἡ **Ηυθία** ἅπαξ τοῦ μηνὸς ἢ τῆς ἐβδομάδος εἰς τὸν τρίποδα, ὅθεν μία μὴ δυναμένη νὰ ὑποφέρῃ διωρίσθησαν δύο καὶ τρεῖς Ἱερεῖαι.

Ἡ **Ηυθία** πρὸ τοῦ ν' ἀναβῇ εἰς τὸν τρίποδα ἔχοντες ὅλας τὰς περὶ τούτου προπαρασκευάς, αἵτινες ἦσαν νὰ πλήνεται εἰς τὴν **Κασαλίαν** βρύσιν, εὔσαν ὑπὸ τὸν Παρνασσόν, νὰ ἐνδύηται παρθενικὰ λαμπρὰ ἱμάτια, καὶ νὰ σέφηται τὴν κεφαλὴν ἐκ τῆς

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

δάφνης τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐπειδὴ ἡ δάφνη ἦτο τὸ μαντικώτερον τῶν φυτῶν, καὶ οὐ μόνον αὐτὴ ἐξεφανοῦτο, ἀλλὰ καὶ οἱ παριστάμενοί Ἱερεῖς καὶ Προφῆται, καὶ αὐτὸς ὁ Τρίπους ἦτο περιεσεμμένος ἐκ δάφνης. ὅθεν ὁ Ἀριστοφάνης λέγει (εἰς Πλουτ.) « Τὶ δὴθ' ὁ Φοῖβος ἔλακεν ἐκ τῶν σεμμάτων.

Καθημένη ἡ Πυθία εἰς τὸν Τρίποδα ἀφοῦ αἱ ἐκ τῆς ὀπῆς τοῦ σπηλαίου ἐξερχόμεναι ἀναθυμιάσεις εἰσῆρχοντο εἰς αὐτὴν ἔκαμνε σχήματα καὶ κινήσεις τὰ ὅποια ἐτρόμαζεν· ἐφούσκωνε τὸ σῆθος καὶ ἡ κοιλία τῆς, ἐξωγχοῦντο αἱ παρειαὶ τῆς, τὸ πρόσωπόν τῆς ἐγίνετο ἐρυθρόχροον, αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς τῆς ὑφύοντο ὀρθαί, τὸ στόμα ἀφρίζεν, ἡ γλῶσσα ἐκρέματο ἔξω ὡς τοῦ κυνὸς καὶ ὅλα τὰ μέλη τῆς ἐτρεμον τοιουτοτρόπως ὥστε πολλάκις οἱ Ἱερεῖς οἵτινες τὴν ἐκράτουν εἰς τὸν τρίπεδον· ἔφευγον τρέμοντες· ὅμως τοῦτο δὲν ἐγένετο πάντοτε, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐξερχομένας ἀναθυμιάσεις, ἡ τὸν δαίμονα ὅστις τὴν ἐτάραττε, διότι εἰς τοὺτους τοὺς τρόμερους παροξυσμούς πολλάκις εἶδον ἕνα ὄφιν, ὅστις περιεπλέκετο εἰς τὸν τρίποδα, καὶ εἰς τοὺς πόδας τῆς Πυθίας, καθὼς λέγει ὁ Εὐσέβιος (ἐν τῷ βίῳ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου) καὶ τέλος πάντων ἤρχιζε νὰ ὀρύηται μέσα εἰς τὸ σῆθος καὶ εἰς τὴν κοιλίαν, ὅθεν καὶ Ἐγγαστρίμυθος, καὶ Στερνόμαντις ἐκλήθη, προφέρουσα λόγους, καὶ λέξεις διακεκομμένους, τὰς ὁποίας ἔγραφον οἱ ποιηταί. Ἐκ τούτων καὶ

τῶν τοιούτων ἡ Πυθία δὲν εὐχερεστεῖτο τόσον ν' ἀνέβη εἰς τὸν τρίποδα, διὸ πολλάκις ἐσύρετο καὶ μέβριαν, ὡς ἔκαμεν ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, ὅταν ἐξῆτει χρησμὸν ὑπὲρ τῆς κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείας.

Τὸ ἐν Δελφοῖς Μαντεῖον ἂν καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἐδιδεσάφεσέρους, καὶ ἀληθεσέρους τοὺς χρησμούς ὥστε καὶ Παροιμία ἐξῆλθε «τὰ ἐκ τρίποδος» ἐπὶ τῶν ἀναντιρρήτων καὶ βεβαίων πραγμάτων, μολον τοῦτο ἦσαν καὶ αὐτοὶ ἀσαφεῖς καὶ σκοτεινοὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ Λοξίας ὠνομάσθη ὁ Θεός.

Ὁ χύδην καὶ ἀμαθὴς λαὸς ἐνόμιζεν, ὅτι ἐδίδοντο οἱ χρησμοὶ ἀμισθεὶ καὶ ἀφιλοπροσώπως· ἡ ἱστορία ὅμως μᾶς ἐφύλαξε πολλοὺς χρησμούς οἵτινες ἠγοράσθησαν, ὡς Μεγασθένης τοῦ Ἀθηναίου κατὰ τῶν Πεισιστρατίδων, πολλοὺς τοῦ Φιλίππου, καὶ ἄλλων πολλῶν· ὅθεν καὶ πολλοὶ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος περιέπαιζον τὰ ὑπὸ τῆς Πυθίας λεγόμενα, ὡς ὁ Περικλῆς, ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ Δημοσθένης καὶ ἄλλοι ἀναρίθμητοι.

Τοῦτο τὸ μαντεῖον πρὸ ἐνὸς σχεδὸν αἰῶνος τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἤρχισε νὰ ἐκπίπτῃ ἀπὸ τὴν ὑπόληψιν καὶ δόξαν τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν ἔδιδε τοὺς χρησμούς παρὰ εἰς τὸ πεζόν, καὶ καμμίαν φορὰν ἐμμέτρους. Διετηρήθη ὅμως μέχρι τῶν χρόνων Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ὅτε αὐτός ὁ Αὐτοκράτωρ ἐξέδωκε δόγμα νὰ κλεισθῶσιν ὅλα τὰ μαντεῖα τῶν

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Ἑλλήνων, καὶ νὰ παύσῃ ἡ περὶ αὐτὰ λατρεία.

Πλὴν τοῦ ἐν Δελφοῖς Μαντείου τοῦ Ἀπόλλωνος, ἦσαν καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπ' ὀνόματι τούτου τοῦ Θεοῦ ὧν τὰ ἐξοχώτερα ἦσαν τὰ ἐξῆς.

Τὸ ἐν τῇ Δήλῳ Μαντεῖον ἦτο περίφημον διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ καὶ συχνὰ ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων ἀναφερόμενον διὰ τὴν κατ' ἔτος, θυσίαν, τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεμπον εἰς αὐτὸ, κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Θεσέως, ὅστις ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν Κρήτην ὕγιης, ἔταξε τῷ Ἀπόλλωνι κατ' ἔτος νὰ πέμπῃ θυσίαν εἰς τὴν Δήλον μὲ τὸ ἴδιον πλοῖον, μὲ πρὸ ὁποῖον ἐφυγεν ἀπὸ τὴν Κρήτην. Τοῦτο τὸ πλοῖον ἐφυλάττετο ἕως τοὺς χρόνους Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, περίπου τῶν χιλίων χρόνων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεσέως, καὶ ἔδωκεν αἰτίαν λογοτριβῆς εἰς τοὺς Σοφιστὰς τῶν Ἀθηνῶν, νὰ φιλονεικοῦν, ἂν ἦτο αὐτὸ τὸ ἴδιον ἢ διαφορετικόν, ἐπειδὴ ὥς ἐκ τῆς πολυκαιρίας ἐσῆποντο τὰ παλαιὰ σανίδια καὶ ἐκάρφονον ἄλλα ἐπάνω χωρὶς ν' ἀλλάξουν τὸ σχῆμά του. Τοῦτο τὸ πλοῖον ἐκαλεῖτο Θεωρίς καὶ Δηλιάς, καὶ οἱ συμπόμενοί εἰς Δήλον, θεωροὶ καὶ Δηλιασταὶ ὡς κοὶ ἡ ἐορτὴ Θεωρία. Μετὰ τὸ ἐν Δήλῳ ἦτο τὸ μονατεῖον ἐν Διδύμῃ τῆς Μιλήτου, εἰς τὴν ἐλλάσονα Ἀσίαν. Ἐπειτα τὸ ἐν Κλάρῳ τῆς Ἰωνίας, τὸ ἐν Ἀθῆναις πόλει τῆς Φωκίδος, τὸ ἐν Δάφνῃ τῆς Ἀντιοχείας, καὶ ἄλλα πολλὰ ὀλίγου λόγου ἄξια.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

3013 TABOKAI

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΚΩΔΙΚΙΟΣ ΠΑΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ
Α1.52.410.5526

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

**ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ**